

Programación didáctica
Latín

Curso **2022/23**

Profesora:

Zaida Patiño Palleiro
(Departamento de Lingua
Castelá e Literatura)

ÍNDICE:

- 1. INTRODUCCIÓN E CONTEXTUALIZACIÓN (páx. 3).**
- 2. CONTRIBUCIÓN AO DESENVOLVEMENTO DAS COMPETENCIAS CLAVE. CONCRECIÓN QUE RECOLLE A RELACIÓN DOS ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE AVALIABLES DA MATERIA QUE FORMAN PARTE DOS PERFÍS COMPETENCIAIS (páx. 8).**
- 3. CONCRECIÓN DOS OBXECTIVOS PARA O CURSO (páx. 8).**
- 4. CONCRECIÓN PARA CADA ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE AVALIABLE (páx. 10):**
 - a) Temporalización**
 - b) Grao mínimo de consecución**
 - c) Procedementos e instrumentos de avaliación**
- 5. CONCRECIÓNS METODOLÓXICAS QUE REQUIRE A MATERIA (páx. 18).**
- 6. MATERIAIS E RECURSOS DIDÁCTICOS (páx. 19).**
- 7. CRITERIOS SOBRE A AVALIACIÓN, CUALIFICACIÓN E PROMOCIÓN DO ALUMNADO (páx. 20).**
- 8. INDICADORES DE LOGRO PARA AVALIAR O PROCESO DO ENSINO E A PRÁCTICA DOCENTE (páx. 22).**
- 9. DESEÑO DA AVALIACIÓN INICIAL E MEDIDAS INDIVIDUAIS OU COLECTIVAS QUE SE POIDAN ADOPTAR COMO CONSECUENCIA DOS SEUS RESULTADOS (páx. 23).**
- 10. MEDIDAS DE ATENCIÓN Á DIVERSIDADE (páx. 24).**
- 11. CONCRECIÓN DOS ELEMENTOS TRANSVERSAIS QUE SE TRABALLARÁN NO CURSO (páx. 25).**
- 12. ACTIVIDADES COMPLEMENTARIAS E EXTRAESCOLARES PROGRAMADAS POR CADA DEPARTAMENTO DIDÁCTICO (páx. 27).**
- 13. MECANISMOS DE REVISIÓN, AVALIACIÓN E MODIFICACIÓN DAS PROGRAMACIÓNS DIDÁCTICAS EN RELACIÓN COS RESULTADOS ACADÉMICOS E PROCESOS DE MELLORA (páx. 27).**
- 14. CONSTANCIA DE INFORMACIÓN AO ALUMNADO E ÁS FAMILIAS (páx. 28).**

1. INTRODUCCIÓN E CONTEXTUALIZACIÓN:

A presente programación ten como marco legislativo a **Lei orgánica 3/2020, do 29 de decembro, pola que se modifica a Lei orgánica 2/2006, do 3 de maio, de educación**, que se concreta no **Decreto 86/2015, do 25 de xuño**, polo que se establece o currículo da educación secundaria obrigatoria e do bacharelato na Comunidade Autónoma de Galicia.

Como **introdución** a esta programación, que constitúe a planificación da materia de Latín para o presente curso 2022-2023, sinalaremos primeiramente a importancia do ensino das linguas en todo proceso educativo.

Como se indica no currículo da materia establecido polo Decreto 86/2015, do 25 de xuño, polo que se establece o currículo da educación secundaria obrigatoria e do bacharelato na Comunidade Autónoma de Galicia, "o papel heurístico das linguas constitúe un reto para o sistema educativo, pois son instrumento de comunicación e de interacción social, de conservación e transmisión de coñecemento, de participación cidadá na vida social, de investigación, creación, experimentación e descuberta. E as linguas achégannos ao xeito de vida e ás formas de pensamento doutros pobos e dos seus patrimonios culturais.

A lingua apréndese non para falar, ler ou escribir sobre a lingua, senón para falar, ler e escribir sobre emocións, afectos e aventuras, sobre o mundo, como medio das relacións interpersoais e recoñecemento da alteridade, motor do noso pensamento e das nosas reflexións, e porta de acceso ao coñecemento. Neste marco, a formación lingüística no contexto escolar é un instrumento para a equidade, xa que debe facilitar os medios necesarios para comunicar no ámbito educativo e na vida profesional e social, nomeadamente en contextos formais e educativos, ademais de sensibilizar cara a usos creativos e lúdicos das linguas, e achegar ao patrimonio literario e cultural que estas propician.

O Consello de Europa, a través de sucesivos proxectos, está comprometido nunha política lingüística dirixida a protexer e desenvolver a herdanza lingüística e a diversidade cultural de Europa como fonte de enriquecemento mutuo, así como a facilitar a mobilidade persoal dos seus cidadáns e das súas cidadás, e o intercambio de ideas. O Marco Común Europeo de Referencia para as Linguas (MCER), publicado en 2001, é un documento de particular transcendencia, non só como ferramenta práctica para propiciar a reflexión sobre o ensino das linguas e a transparencia de cursos, programas e titulacións entre os estados e dentro deles, senón tamén polo recoñecemento da competencia plurilingüe e intercultural, que transcende o concepto de multilingüismo, no seu día piar dos enfoques das políticas lingüísticas máis abertas ao recoñecemento da diversidade. Hoxe, o MCER constitúe unha referencia para proxectos e documentos clave do Consello de Europa, como a "Guía para a elaboración e posta en marcha de currículos para unha educación plurilingüe e intercultural" (2010), na que se desenvolve a noción de plurilingüismo como eixe dun enfoque centrado na rede de relacións entre distintas linguas e culturas. Nesta mesma liña, enmárcanse o informe do Foro Intergobernamental Europeo "O dereito dos estudantes á calidade e á equidade en educación. O papel das competencias lingüísticas e interculturais", mantido en Xenebra en novembro 2010, e a Conferencia intergubernamental "Calidade e inclusión en educación: o papel único das linguas", mantida en Estrasburgo en setembro de 2013. En ambos os foros europeos, recoñécese a importancia da competencia lingüística e da circulación de competencias entre as linguas para lograr un maior dominio da linguaxe, clave para a inclusión social e o éxito escolar.

A educación plurilingüe e intercultural considera, con carácter xeral, a aprendizaxe de todas as linguas e culturas e, de maneira específica, os enfoques plurais transversais e integradores no seu ensino e na súa aprendizaxe. A súa finalidade é retirar barreiras artificiais entre as linguas, encerradas tradicionalmente nos sistemas escolares en compartimentos estancos, e promover o uso integral do repertorio lingüístico, discursivo, estratéxico e intercultural que posúe o

alumnado e que vai adquirindo ao longo das súas diversas experiencias lingüísticas dentro e fóra do ámbito educativo. Xa que logo, o/a aprendiz plurilingüe realizará transferencias de coñecementos e experiencias lingüísticas adquiridos nunha lingua para abordar tarefas de comunicación, creación e aprendizaxe noutra lingua diferente. Esta capacidade de transferencia non só permite descubrir as regularidades dunha lingua total ou parcialmente descoñecida e relacionalas, desde o punto de vista teórico, coas regularidades observadas noutras linguas que coñece, ou identificar termos emparentados en todas as linguas, senón que, ademais, promove a tolerancia perante palabras descoñecidas, nomeadamente importante nos contextos de comprensión que necesitan a fluidez, como son a lectura extensiva e a comprensión de textos orais sen posibilidade de verificación do entendido. A competencia plurilingüe facilitará, daquela, a inferencia de significados e o desenvolvemento de competencias heurísticas eficaces para identificar os elementos esenciais e secundarios nun texto descoñecido.

Pola súa banda, mediante o diálogo intercultural póñense en xogo dispositivos de relación social esenciais, como son o recoñecemento do outro como lexítimo, o reforzamento da identidade propia no recoñecemento da identidade das demais persoas, a aceptación da diversidade persoal, social e cultural, e o respecto dos dereitos fundamentais.

No contexto escolar, a aprendizaxe das linguas está dirixida ao logro de obxectivos similares, aínda que con diferentes niveis de dominio. Por iso, un estudo integrado de todas as linguas posibilita, por unha banda, que os contidos, os procesos e as estratexias que se traballan nunha lingua sexan igualmente utilizados nas actividades lingüísticas de comprensión e produción nas demais e, por outra, que se poida focalizar, no proceso de ensino e aprendizaxe, nos elementos diferenciadores e en todos aqueles aspectos que teñen incidencia directa na capacidade de comunicarse adecuadamente. Así, o coñecemento morfolóxico ou léxico dunha lingua pode axudar á comprensión noutra lingua; as estratexias de comprensión de lectura desenvolvidas nunha lingua poden ser transferidas para a lectura noutros idiomas; o coñecemento da estrutura dos textos descritivos permitirá producilos en calquera lingua; e o coñecemento das normas que ordenan as relacións entre xeracións, sexos, clases e grupos sociais nunha lingua, informa e sensibiliza sobre a necesidade de coñecer e respectar as normas que rexen a dimensión social do uso da lingua noutra comunidade lingüística.

Por outra banda, o tratamento integrado das linguas debe considerar o punto de partida diferente de cada unha delas. Xa que logo, non se pode esquecer a situación de minorización da lingua galega, que cómpre atender e dinamizar adecuadamente. Con esa finalidade, é preciso favorecer o uso e a aprendizaxe desta lingua de xeito que se impulse a súa normalización e se venzan as dificultades da súa menor presenza e repercusión social, motivadas en moitos casos por prexuízos que é necesario desmontar e superar. O alumnado galego debe rematar a súa escolarización co nivel de usuario competente nas dúas linguas oficiais, galego e castelán, o que implica a utilización adecuada e eficaz das dúas linguas nun amplo repertorio de situacións comunicativas, propias de diferentes ámbitos, cun grao crecente de formalidade e complexidade.

Finalmente, a situación de sociedade multilingüe e plural na que vivimos solicita un enfoque metodolóxico de carácter plurilingüe que potencie o desenvolvemento comunicativo do alumnado nas linguas que adquira ao longo da súa vida, con independencia da diferenza de fins e niveis de dominio con que as utilice, e que os faga conscientes da riqueza que supón ser unha persoa plurilingüe para o desenvolvemento cognitivo e social, e o éxito escolar. Isto implica un tratamento integrado das linguas que o alumnado está a aprender nas aulas. No caso das áreas de Lingua Castelá e Literatura e de Lingua Galega e Literatura, os currículos presentan contidos similares en gran medida, e unha distribución igualmente similar en cada un dos cursos que conforman a educación secundaria obrigatoria e o bacharelato. Evidentemente, cada lingua ten as súas características propias, que requiren un tratamento e un traballo específicos, pero hai determinados aspectos do currículo que, pola afinidade ou similitude que presentan en ambas as áreas, precisan ben seren abordados de maneira parella, ben seren presentados só nunha

lingua pero traballados e practicados en cada unha delas, e utilizar a mesma terminoloxía nas dúas linguas para non dificultar innecesariamente o proceso de aprendizaxe do alumnado. Por tanto, o profesorado implicado no proceso de ensino e aprendizaxe de Lingua Castelá e Literatura e de Lingua Galega e Literatura, en cada curso de ambas as etapas, deberá organizar o seu labor nun currículo integrado, que transcenda as linguas nas que un/unha aprendiz sexa capaz de comunicarse. Isto supón recoñecer a existencia dunha competencia global para a comunicación lingüística e implica non só evitar a repetición de contidos nos aspectos comúns á aprendizaxe de calquera lingua, como son as estratexias de lectura ou o proceso de escritura, a tipoloxía textual ou a definición de termos lingüísticos; senón tamén, e especialmente, priorizar a realización de actividades comunicativas de produción e comprensión de textos orais e escritos, pois destas depende o desenvolvemento da competencia xeral en comunicación lingüística.

Ademais, nos centros docentes teñen presenza linguas estranxeiras que tamén se abordan na aula desde un enfoque comunicativo e intercultural, pois o coñecemento dos valores e as crenzas compartidas por grupos sociais doutros países resulta esencial para a comunicación nesta sociedade globalizada. Así, para o tratamento integrado de linguas é preciso que, igual que acontece non caso das dúas linguas cooficiais, haxa unha coordinación entre o profesorado destas e o de linguas estranxeiras, para evitar a repetición de contidos na liña das que se mencionaron para as linguas ambientais, e para unificar a terminoloxía. Non se pode esquecer que o achegamento do alumnado á lingua estranxeira se produce, na maior parte dos casos, partindo das linguas próximas, a materna e ambientais.

Igualmente presentes nas aulas están as linguas clásicas, o latín e o grego, cuxo estudo a nivel fonético, morfosintáctico e léxico proporciona unha sólida base para o perfeccionamento no manexo doutras linguas. Desempeñan, pois, un papel relevante como soporte lingüístico da maioría das linguas e para a comprensión do léxico culto que forma gran parte da terminoloxía científica e técnica actual nas linguas que o alumnado coñece ou estuda; sen esquecer o enriquecemento cultural que lle proporciona o coñecemento dos aspectos que se inclúen na civilización clásica, berce da Europa actual, como son, entre outros, a mitoloxía, a relixión ou as súas creacións literarias e artísticas, que tanta influencia tiveron en épocas posteriores e seguen a ter hoxe en día. Xa que logo, é esencial a incorporación das linguas clásicas ao currículo integrado das linguas, para reforzar a reflexión lingüística do noso alumnado e fortalecer o seu acceso á cultura literaria.

Resulta obvio que, para a posta en práctica destes currículos integrados e o logro dos obxectivos plurilingües e interculturais que se perseguen, o profesorado é un elemento determinante, xa que deberá potenciar unha metodoloxía adecuada para levar a cabo enfoques comunicativos e proxectos plurais e transversais, promover a reflexión metacomunicativa e metalingüística e o contraste entre linguas, ou asegurar accións coordinadas entre os departamentos lingüísticos para decidir, entre outros, desde que lingua abordar o estudo dos xéneros discursivos ou as estratexias e os procesos cognitivos que están na base das actividades lingüísticas. Todo isto coa finalidade de construír en cada centro docente a coherencia pedagóxica no ensino das linguas.

As materias cuxos currículos se desenvolven ao abeiro desta introdución, as linguas, teñen como obxectivo o desenvolvemento da competencia comunicativa do alumnado, entendida en todas as súas vertentes: pragmática, lingüística, sociolingüística e literaria. Así, achegan as ferramentas e os coñecementos necesarios para desenvolverse satisfactoria e eficazmente en calquera situación de comunicación da vida privada, social e profesional. Eses coñecementos, que articulan os procesos de comprensión e expresión oral por unha banda, e de comprensión e expresión escrita por outra, constitúen instrumentos esenciais para a aprendizaxe no ámbito educativo e, posteriormente, ao longo da vida.

A reflexión literaria, presente nun bloque de contidos nas linguas ambientais, o galego e o castelán, e nas linguas clásicas, a través da lectura, mediante a comprensión e interpretación de textos significativos favorece o coñecemento das posibilidades expresivas da lingua, desenvolve

a capacidade crítica e creativa dos/das estudantes, dálles acceso á memoria, á creatividade, á imaxinación, á descuberta das outras persoas, ao coñecemento doutras épocas e culturas, e enfrónaos/as a situacións, sentimentos e emocións nunca experimentados, que enriquecen a súa visión do mundo e favorecen o coñecemento deles/as mesmos/as.

En definitiva, estas materias lingüísticas perseguen o obxectivo último de contribuír á formación de cidadáns e cidadás cunha competencia comunicativa que lles permita interactuar satisfactoriamente en todos os ámbitos que forman e van formar parte da súa vida. Isto esixe unha reflexión sobre os mecanismos de usos orais e escritos da súa propia lingua, e das outras linguas que estudan e coñecen, e a capacidade de interpretar e valorar o mundo, de formar as súas opinións, propias, claras e fundamentadas, e de gozar, a través da lectura crítica de obras literarias.

A **materia de Latín na etapa da ESO** ten como principal finalidade introducir o alumnado no coñecemento dos aspectos esenciais da lingua e da cultura latinas, facendo fincapé ao mesmo tempo no papel que estas desempeñan en tanto que orixe e fundamento das linguas romances e da cultura occidental, o que coñecemos como herdanza clásica.

Esta mesma perspectiva está tamén presente no currículo básico para bacharelato, malia perseguirse nesta etapa un estudo máis en profundidade da lingua, xa que, ben pola súa estrutura interna de funcionamento, ben polo seu caudal léxico, está moi presente nas linguas utilizadas e estudadas polos alumnos e as alumnas.

O estudo do latín como lingua flexiva proporciona mediante a comparación unha sólida base científica para o estudo e o perfeccionamento progresivo no manexo doutras linguas.

O idioma latino, logo de adquiridos uns mínimos coñecementos sobre os seus mecanismos morfosintácticos e o seu léxico, permite entender as linguas romances como resultado dunha evolución e atopar paralelismos entre elas que axuden no seu estudo.

O estudo da orixe e a evolución do latín ás linguas romances proporciónalle ao alumnado os instrumentos necesarios para comprender e analizar os procesos de cambios fonéticos, morfosintácticos e semánticos que deron lugar aos procedementos que rexen hoxe as súas linguas, e axuda a incrementar de xeito notable o seu léxico. A reflexión sobre o léxico coñecido, a adquisición de novas palabras e a comprensión das estruturas da lingua latina interveñen de xeito notable no uso máis eficaz da lingua propia como instrumento de aprendizaxe, comunicación e interpretación da realidade.

É recomendable comezar o estudo do latín de cuarto de ESO cun método natural, no que as regras morfosintácticas se deduzan da práctica da lectura e da tradución, deixando para os cursos de primeiro e segundo de bacharelato un estudo máis pormenorizado.

O estudo da herdanza clásica, obxecto desta materia, non só está presente na lingua latina, pois abordará tamén os diferentes aspectos que se inclúen no que coñecemos como civilización latina, berce da Europa actual. Ademais da descrición do seu marco xeográfico e do estudo dos principais fitos históricos, haberá lugar tamén para unha análise das súas estruturas sociopolíticas, da súa vida cotiá, e manifestacións culturais como os espectáculos públicos ou as súas creacións literarias e artísticas, a enxeñaría e o urbanismo, a mitoloxía e a relixión.

Partindo desta perspectiva, o estudo da materia organízase en bloques que, con lixeiros matices, se repiten en todos os cursos. Os devanditos bloques refírense tanto a cuestións lingüísticas como a temas culturais, tendo en conta que ambos os dous aspectos constitúen dúas facetas inseparables e complementarias para o estudo da civilización romana, sen as que non é posible apreciar a importancia do legado latino na súa verdadeira dimensión.

O primeiro destes bloques estuda o latín como orixe das linguas romances e ten un trato lixeiramente diferente para os cursos de cuarto de ESO e primeiro de bacharelato, e o curso de segundo de bacharelato. Os contidos dos dous primeiros cursos comezan coa análise das linguas do mundo, para seguir co estudo do indoeuropeo e as súas familias lingüísticas, a orixe, a evolución e as etapas do latín e as linguas romances. A continuación, e xa para os tres cursos,

preténdese analizar o papel que desempeñou a lingua latina na formación do galego, do castelán e das demais linguas romances que se falan na actualidade en Europa e noutros países do mundo, mediante o estudo do mantemento de elementos lingüísticos latinos nesas linguas e a análise dos procesos de evolución fonética, morfosintáctica e semántica.

O seguinte bloque, deseñado só para latín de cuarto de ESO e primeiro de bacharelato, aborda os elementos básicos da lingua latina, comezando por percorrer os sistemas de escritura coñecidos, para analizar despois a orixe e a evolución do abecedario latino e a súa pronuncia.

Os dous bloques seguintes, comúns aos tres cursos, tratan aspectos netamente lingüísticos, centrándose desta vez na morfoloxía e na sintaxe, os outros dous niveis de descrición e explicación do sistema, ademais da fonética e a semántica, dúas realidades inseparables que conforman e integran o aspecto gramatical. Preténdese iniciar o alumnado no concepto de flexión, estudando a estrutura interna das palabras e os elementos formais destas que serven para definir a relación que manteñen con outras dentro da oración. A sintaxe tamén se ocupa de estudar as estruturas oracionais latinas e os elementos que definen as súas construcións máis características, introducindo progresivamente niveis de maior complexidade, co propósito fundamental da comprensión e a interpretación dos textos.

Nos cursos de cuarto de ESO e primeiro de bacharelato dedicouse un bloque ao estudo da civilización latina, co fin de identificar non só os feitos máis importantes da súa historia, senón tamén os aspectos propios da súa organización política, social e militar, e da súa identidade cultural, sen esquecer o estudo da vida cotiá, a relixión e a mitoloxía, cuxa influencia resulta decisiva para a configuración do imaxinario occidental. Preténdese tamén iniciar o alumnado no coñecemento dalgunhas das manifestacións artísticas máis significativas da antigüidade romana, entre as que destacan por unha banda as relativas ás artes plásticas e, máis concretamente, a escultura e a arquitectura, e pola outra, as literarias.

O estudo máis en profundidade destas últimas resérvase para o curso de segundo de bacharelato, que conta cun bloque específico para a literatura latina, no que un mellor coñecemento da lingua lle permitirá ao alumnado entrar en contacto directo con algúns fragmentos das obras orixinais, afondando deste xeito na comprensión dos textos literarios clásicos latinos para comprender as claves da sociedade en que viron a luz e valorar a influencia que os autores latinos tiveron ao longo dos séculos.

Se, como dixemos, a lingua e a cultura constitúen dúas realidades inseparables e complementarias para afondar no coñecemento da civilización latina, non existe mellor instrumento para o estudo de ambas que os propios textos, aos que está dedicado outro dos bloques de contidos previstos en todos os cursos. Preténdese deste xeito facer fincapé na necesidade de estudar desde o primeiro momento a lingua no seu contexto real, como mecanismo de expresión intelectual e estética no que se exemplifican os contidos lingüísticos estudados. Para lograr este obxectivo, ademais do labor de tradución, deberase tratar o latín como unha lingua viva coa que traballar tamén a comunicación oral e escrita.

Por último, nos tres cursos dedícase un bloque ao estudo do léxico, entendendo que este resulta imprescindible para avanzar no coñecemento de calquera lingua. Dentro deste ámbito préstase especial atención á etimoloxía, non só porque esta serve para pór de manifesto o mantemento das raíces latinas nas linguas modernas, senón ademais porque axuda o alumnado a adquirir unha mellor comprensión da súa propia lingua, axudándolle a precisar o significado de termos coñecidos ou a descubrir o de outros que non utilizara anteriormente, e incorporándoos ao seu vocabulario habitual. Así, dedícase un especial interese á composición e á derivación culta, onde se analizan prefixos, lexemas e sufixos de orixe grega e latina.

Abondando nesta última idea, abórdase o estudo das locucións e as expresións latinas de uso actual, non só para coñecer o seu significado, senón tamén para saber empregalas nun contexto adecuado”.

En canto á **contextualización**, esta programación adáptase a un contexto moi concreto como é o do concello de Valdoviño, de carácter maioritariamente rural, pero moi próximo a núcleos urbanos importantes como son Ferrol ou Narón, cunha grande influencia en toda a comarca de Ferrolterra. O CPI Atios, concretamente, está situado na avenida San Sadurniño 19 de Valdoviño e acolle a uns 500 alumnos e alumnas tanto de Educación Infantil, como de Primaria e de Secundaria.

Para finalizar coa contextualización do centro, sinalaremos que, no caso da Educación Secundaria (ESO), á que nos referimos nesta programación, o centro conta cos seguintes grupos: 2 grupos no nivel de 1º ESO, 3 grupos no nivel de 2º ESO, 3 grupos de 3º ESO (un deles de PDC) e 2 grupos de 4º ESO.

A materia de Latín será impartida este ano a un grupo de once alumnos de 4º da ESO. Non hai alumnos coa materia pendente doutros cursos.

2. CONTRIBUCIÓN AO DESENVOLVEMENTO DAS COMPETENCIAS CLAVE. CONCRECIÓN QUE RECOLLE A RELACIÓN DOS ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE AVALIABLES DA MATERIA QUE FORMAN PARTE DOS PERFÍS COMPETENCIAIS:

Como se indica no currículo da materia establecido polo Decreto 86/2015, do 25 de xuño, polo que se establece o currículo da educación secundaria obrigatoria e do bacharelato na Comunidade Autónoma de Galicia, **a comunicación lingüística** é a competencia clave que máis presenza terá na materia de Latín, xa que o estudo da lingua latina, da súa orixe e evolución, do seu funcionamento interno, do seu léxico e dos seus textos redundará sen dúbida nun maior coñecemento e dominio das linguas propias. Non obstante, deberase ter en conta tamén o tratamento das outras competencias.

O labor de tradución non só constitúe por si mesmo un importante exercicio intelectual, senón que ao mesmo tempo estimula a memoria, a lóxica de pensamento e os hábitos de disciplina no estudo, mellorando o razoamento e impulsando a **competencia clave de aprender a aprender**.

A **competencia matemática e as competencias básicas en ciencia e tecnoloxía** poden ser traballadas nos temas de cultura e civilización latinas, nomeadamente na educación en Roma, no urbanismo e na enxeñaría romana, e as vías de comunicación, en tanto que manifestacións da actividade humana.

A **competencia dixital** deberá estar presente en todo momento. A procura de información na rede, a súa selección crítica e a súa utilización, entendidas como un proceso guiado polo/pola profesor/a, deberá servirnos para programar traballos colaborativos e producir novos materiais para pór á disposición da comunidade educativa.

As **competencias sociais e cívicas** poden ser traballadas particularmente nos bloques referidos á civilización. A vida no mundo romano, na súa dimensión político-social ou relixiosa préstase sempre á valoración e á comparación co mundo actual, salientando semellanzas e diferenzas, e fomentando un xuízo crítico da realidade. Deste xeito, cobran nova forza conceptos como democracia, xustiza, igualdade, cidadanía e diversidade.

A **competencia en conciencia e expresión cultural** está moi presente, ademais de no estudo da literatura latina, nos contidos referidos ás artes plásticas en Roma, o urbanismo e a romanización de Hispania e da Gallaecia. Coñecer e valorar todas estas manifestacións culturais artísticas, diferenciando xéneros e estilos, recoñecendo canons estéticos ou tópicos literarios, lévanos a consideralas como parte do patrimonio dos pobos e a apreciar dun xeito especial aquelas que están dentro do noso contexto, ben sexa nas páxinas dun libro, ben nun museo ou nun depósito arqueolóxico.

A **competencia que traballa o sentido da iniciativa e o espírito emprendedor** estará presente sobre todo nos bloques de contidos non lingüísticos, para aproveitar a metodoloxía do traballo en grupo de xeito responsable e proactivo.

CONCRECIÓN DE ESTÁNDARES PARA CADA COMPETENCIA:

A concreción vén dada na táboa do **apartado 4**, onde se concretan non só os estándares, senón tamén as competencias que se traballan con cada un deles.

3. CONCRECIÓN DOS OBXECTIVOS PARA O CURSO:

Obxectivos didácticos xerais da etapa:

Os obxectivos didácticos son os referentes relativos aos logros que o alumnado debe alcanzar ao rematar o proceso educativo, como resultado das experiencias de ensino e aprendizaxe intencionalmente planificadas para tal fin.

A educación secundaria obrigatoria contribuirá a desenvolver nos alumnos e nas alumnas as capacidades que lles permitan:

- a) Asumir responsablemente os seus deberes, coñecer e exercer os seus dereitos no respecto ás demais persoas, practicar a tolerancia, a cooperación e a solidariedade entre as persoas e os grupos, exercitarse no diálogo, afianzando os dereitos humanos e a igualdade de trato e de oportunidades entre mulleres e homes, como valores comúns dunha sociedade plural, e prepararse para o exercicio da cidadanía democrática.
- b) Desenvolver e consolidar hábitos de disciplina, estudo e traballo individual e en equipo, como condición necesaria para unha realización eficaz das tarefas da aprendizaxe e como medio de desenvolvemento persoal.
- c) Valorar e respectar a diferenza de sexos e a igualdade de dereitos e oportunidades entre eles. Rexeitar a discriminación das persoas por razón de sexo ou por calquera outra condición ou circunstancia persoal ou social. Rexeitar os estereotipos que supoñan discriminación entre homes e mulleres, así como calquera manifestación de violencia contra a muller.
- d) Fortalecer as súas capacidades afectivas en todos os ámbitos da personalidade e nas súas relacións coas demais persoas, así como rexeitar a violencia, os prexuízos de calquera tipo e os comportamentos sexistas, e resolver pacificamente os conflitos.
- e) Desenvolver destrezas básicas na utilización das fontes de información, para adquirir novos coñecementos con sentido crítico. Adquirir unha preparación básica no campo das tecnoloxías, especialmente as da información e a comunicación.
- f) Concibir o coñecemento científico como un saber integrado, que se estrutura en materias, así como coñecer e aplicar os métodos para identificar os problemas en diversos campos do coñecemento e da experiencia.
- g) Desenvolver o espírito emprendedor e a confianza en si mesmo, a participación, o sentido crítico, a iniciativa persoal e a capacidade para aprender a aprender, planificar, tomar decisións e asumir responsabilidades.

h) Comprender e expresar con corrección, oralmente e por escrito, na lingua galega e na lingua castelá, textos e mensaxes complexas, e iniciarse no coñecemento, na lectura e no estudo da literatura.

i) Comprender e expresarse nunha ou máis linguas estranxeiras de maneira apropiada.

l) Coñecer, valorar e respectar os aspectos básicos da cultura e da historia propias e das outras persoas, así como o patrimonio artístico e cultural. Coñecer mulleres e homes que realizaran achegas importantes á cultura e á sociedade galega, ou a outras culturas do mundo.

m) Coñecer e aceptar o funcionamento do propio corpo e o das outras persoas, respectar as diferenzas, afianzar os hábitos de coidado e saúde corporais, e incorporar a educación física e a práctica do deporte para favorecer o desenvolvemento persoal e social. Coñecer e valorar a dimensión humana da sexualidade en toda a súa diversidade. Valorar criticamente os hábitos sociais relacionados coa saúde, o consumo, o coidado dos seres vivos e o medio ambiente, contribuíndo á súa conservación e á súa mellora.

n) Apreciar a creación artística e comprender a linguaxe das manifestacións artísticas, utilizando diversos medios de expresión e representación.

ñ) Coñecer e valorar os aspectos básicos do patrimonio lingüístico, cultural, histórico e artístico de Galicia, participar na súa conservación e na súa mellora, e respectar a diversidade lingüística e cultural como dereito dos pobos e das persoas, desenvolvendo actitudes de interese e respecto cara ao exercicio deste dereito.

o) Coñecer e valorar a importancia do uso da lingua galega como elemento fundamental para o mantemento da identidade de Galicia, e como medio de relación interpersoal e expresión de riqueza cultural nun contexto plurilingüe, que permite a comunicación con outras linguas, en especial coas pertencentes á comunidade lusófona.

Para a materia de **Latín de 4º** da ESO, os obxectivos concréntanse nos seguintes puntos:

1. Localizar no mapa as linguas de España clasificándoas e identificando a súa orixe.
2. Traducir étimos latinos transparentes.
3. Analizar os distintos formantes das palabras.
4. Afondar no significado dos latinismos máis usados.
5. Coñecer e utilizar distintos sistemas de escritura e alfabetos.
6. Expresarse correctamente en latín respectando as normas básicas de pronunciación.
7. Clasificar tipos de palabras.
8. Facer uso da declinación.
9. Conxugar verbos correctamente.
10. Traducir textos sinxelos.
11. Analizar as funcións das palabras na oración.
12. Afondar no coñecemento dos casos latinos.
13. Discriminar entre oracións simples e compostas clasificándoas correctamente.
14. Analizar as construcións de infinito e participio de perfecto concertado.
15. Realizar eixes cronolóxicos para coñecer os períodos de Roma.
16. Coñecer os feitos históricos, a organización política e social, a composición familiar e roles dos seus membros e deuses, mitos e heroes latinos de Roma.
17. Afondar na análise morfolóxica e sintáctica.

18. Realizar comentarios de textos clásicos fomentando a comprensión.
 19. Analizar o léxico latino transparente e recoñecer os elementos latinos que permanecen na nosa lingua.

4. CONCRECIÓN PARA CADA ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE AVAILABLE:

En primeiro lugar, antes de concretar os estándares, faremos unha relación das unidades didácticas que se traballarán durante o curso, cuxos contidos se irán asociando a cada un deses estándares. Cada unha das unidades está composta por contidos dos diferentes bloques establecidos no currículo da materia que, á súa vez, traballan diferentes estándares.

Na descrición inicial das unidades, ademais, figura xa a temporalización das mesmas, é dicir, non só as distribuímos por trimestres senón que ademais establecemos a duración das mesmas en número de sesións. Debe terse en conta que a duración das sesións pode variar en función de actividades complementarias, exames, días non lectivos, sesións dedicadas á lectura en voz alta... Tamén pode mudar a duración destinada a cada unidade didáctica, como é lóxico, segundo o grao de asimilación dos contidos da mesma por parte do alumnado. É posible que en moitas unidades sexa necesario dedicar máis tempo do estimado para reforzar certos conceptos realizando actividades a maiores das previstas.

Tendo todo isto en conta a concreción sería a seguinte:

a) Temporalización:

1ª avaliación. Unidades 1-2-3

2ª avaliación. Unidades 4-5-6

3ª avaliación. Unidades 7-8-9-10

UD	DESCRIPCIÓN	TEMPORALIZACIÓN (SESIÓN)
1	O latín, unha lingua indoeuropea. A historia da lingua latina. A historia da escrita. O alfabeto latino. A acentuación. Os números romanos. As funcións sintácticas dos casos. Palabras patrimoniais, cultismos e dobretes. Derivación, composición e latinismos.	12
2	A cidade de Roma. As clases de palabras: variables e invariables. O caso. A declinación. A primeira declinación. A formación das palabras. Aprende a traducir.	10
3	A historia de Roma. A segunda declinación. Os adxectivos 2-1-2. A formación das palabras. Aprende a traducir.	10
4	A Hispania romana. A riqueza e os monumentos da Hispania romana. A romanización en Galicia. O verbo latino. O presente de indicativo. As preposicións. O complemento circunstancial de lugar. A formación das palabras.	12
5	As clases sociais romanas. A terceira declinación: os temas en consoante. O imperfecto de indicativo. A oración composta. As oracións coordinadas copulativas e adversativas. A formación das palabras.	12
6	As institucións políticas. A terceira declinación: os temas en -i. Adxectivos da terceira declinación. O futuro imperfecto de indicativo. A formación das palabras.	11

7	O exército romano. A cuarta declinación. A quinta declinación. O verbo: o tema de perfecto. O pretérito perfecto de indicativo. A formación das palabras.	11
8	A relixión en Roma. Os pronomes persoais e demostrativos. O pretérito pluscuamperfecto de indicativo. O futuro perfecto de indicativo. Aprende vocabulario. A formación das palabras.	10
9	A familia e a educación. Os numerais. O modo verbal: o subxuntivo. Aprende vocabulario. A formación das palabras.	10
10	Ocio e espectáculos. As formas nominais do verbo: o infinitivo e o participio. Aprende vocabulario. A formación de palabras.	10

b) Concreción de obxetivos, competencias, contidos e estándares

Latín. 4º de ESO				
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
Bloque 1. O latín, orixe das linguas romances				
<ul style="list-style-type: none"> ▪ f ▪ ñ ▪ o 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.1. Marco xeográfico da lingua. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.1. Coñecer e localizar en mapas o marco xeográfico da lingua latina. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ LAB1.1.1. Sinala sobre un mapa o marco xeográfico no que se sitúa en distintos períodos a civilización romana, delimitando o seu ámbito de influencia e situando con precisión puntos xeográficos, cidades ou restos arqueolóxicos coñecidos pola súa relevancia histórica. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CMCCT ▪ CCEC ▪ CAA ▪ CD ▪ CSC
<ul style="list-style-type: none"> ▪ e ▪ ñ ▪ o 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.2. O indoeuropeo. Linguas indoeuropeas e familias lingüísticas. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.2. Identificar o indoeuropeo como a lingua nai da maioría das linguas faladas en Europa actualmente. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ LAB.1.2.1. Define o indoeuropeo e recoñece as linguas indoeuropeas e as súas familias, delimitando nun mapa a zona de orixe e as zonas de expansión. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CD ▪ CAA ▪ CMCCT
<ul style="list-style-type: none"> ▪ l ▪ ñ ▪ o 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.2. O indoeuropeo. Linguas indoeuropeas e familias lingüísticas. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.3. Agrupar as linguas indoeuropeas en familias lingüísticas e localizalas nun mapa. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ LAB.1.3.1. Identifica as linguas que se falan actualmente en Europa, diferenciando pola súa orixe entre indoeuropeas e non indoeuropeas, clasifica as primeiras en familias lingüísticas e delimita nun mapa as zonas onde se utilizan. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA ▪ CD
<ul style="list-style-type: none"> ▪ l ▪ ñ ▪ o 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.3. Linguas de España: linguas romances e non romances. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.4. Coñecer as orixes das linguas faladas en España, clasificalas e localizalas nun mapa. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ LAB1.4.1. Identifica as linguas que se falan en España, diferenciando pola súa orixe as romances e as non romances, e delimita nun mapa as zonas onde se utilizan. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA ▪ CD
<ul style="list-style-type: none"> ▪ f ▪ ñ ▪ o 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.4. Palabras patrimoniais, cultismos e semicultismos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.5. Distinguir e identificar palabras patrimoniais, cultismos e semicultismos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ LAB.1.5.1. Identifica e diferencia palabras patrimoniais, cultismos e semicultismos, en relación co termo de orixe. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CCL ▪ CAA
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ ñ ▪ o 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.5. Nocións básicas de evolución fonética, morfolóxica e semántica do latín ao galego e ao castelán. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.6. Coñecer e aplicar as regras fundamentais da evolución fonética do latín ao galego e ao castelán, partindo dos étimos latinos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ LAB.1.6.1. Realiza evolucións de termos latinos ao galego e ao castelán aplicando as regras fonéticas de evolución. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CCL ▪ CAA
Bloque 2. Sistema da lingua latina: elementos básicos				

Latín. 4º de ESO				
Objetivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
▪ e	▪ B2.1. Orixe da escritura. Sistemas de escritura.	▪ B2.1. Coñecer diferentes sistemas de escritura e distinguilos do alfabeto.	▪ LAB2.1.1. Recoñece diferentes tipos de escritura e clasifícaos consonte a súa natureza e a súa función.	▪ CD ▪ CCEC
▪ e	▪ B2.2. Orixe do alfabeto latino.	▪ B2.2. Coñecer a orixe do alfabeto nas linguas modernas e identificar os tipos de alfabeto empregados hoxe en día en Europa.	▪ LAB2.2.1. Explica a orixe do alfabeto de diferentes linguas partindo do abecedario latino, sinala as principais adaptacións que se producen en cada unha delas, recoñece os tipos de alfabetos usados actualmente en Europa e relaciona cada un coas linguas que os empregan.	▪ CAA ▪ CD
▪ h	▪ B2.3. Pronuncia do latín.	▪ B2.3. Coñecer e aplicar con corrección as normas básicas de pronuncia en latín.	▪ LAB2.3.1. Le en voz alta textos latinos de certa extensión coa pronuncia correcta.	▪ CCL
Bloque 3. Morfoloxía				
▪ b	▪ B3.1. Formantes das palabras.	▪ B3.1. Identificar e distinguir os formantes das palabras.	▪ LAB3.1.1. Descompón palabras nos seus formantes, sinalando e diferenciando lexemas e morfemas, e servíndose destes para identificar desinencias e explicar o concepto de flexión e paradigma.	▪ CMCCT ▪ CCL
▪ e	▪ B3.2. Tipos de palabras: variables e invariables.	▪ B3.2. Distinguir e clasificar tipos de palabras.	▪ LAB3.2.1. Distingue palabras variables e invariables, explica os trazos que permiten identificalas e define criterios para clasificalas.	▪ CAA ▪ CCL
▪ e ▪ b	▪ B3.3. Concepto de declinación e conxugación.	▪ B3.3. Comprender o concepto de declinación e conxugación.	▪ LAB3.3.1. Define o concepto de declinación e conxugación.	▪ CAA ▪ CCL
▪ b ▪ e	▪ B3.4. Flexión nominal e pronominal: substantivos, adxectivos e pronomes.	▪ B3.4. Coñecer as declinacións, encadrar as palabras dentro da súa categoría e declinación, enuncialas e declinalas correctamente.	▪ LAB3.4.1. Enuncia correctamente substantivos, adxectivos e pronomes en latín, distíngueos a partir do seu enunciado e clasifícaos segundo a súa categoría e a súa declinación. ▪ LAB3.4.2. Declina palabras e sintagmas en concordancia, aplicando correctamente para cada palabra o paradigma de flexión correspondente.	▪ CD ▪ CCL ▪ CCL ▪ CAA
▪ b ▪ e	▪ B3.5. Flexión verbal.	▪ B3.5. Coñecer as conxugacións, encadrar os verbos dentro da súa conxugación, enuncialos e conxugalos correctamente.	▪ LAB3.5.1. Identifica as conxugacións verbais latinas e clasifica os verbos segundo a súa conxugación a partir do seu enunciado. ▪ LAB3.5.2. Coñece e identifica as formas que compoñen o enunciado dos verbos de paradigmas regulares e recoñece a partir destas os modelos de conxugación.	▪ CAA ▪ CCL ▪ CCL ▪ CAA
▪ e ▪ b ▪ h	▪ B3.5. Flexión verbal.	▪ B3.6. Recoñecer as formas dos tempos verbais formados a partir do tema de presente e perfecto, tanto en	▪ LAB3.6.1. Identifica correctamente as principais formas derivadas de cada tema verbal latino: en voz	▪ CAA ▪ CCL

Latín. 4º de ESO				
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ ñ ▪ o 		voz activa como en voz pasiva, así como as formas non persoais do verbo: infinitivo de presente activo e participio de perfecto.	activa o modo indicativo, tanto do tema de presente como do tema de perfecto; en pasiva, o presente, o pretérito imperfecto, o futuro imperfecto e o pretérito perfecto de indicativo.	
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ LAB3.6.2. Cambia de voz as formas dos tempos verbais do presente, pretérito imperfecto, futuro imperfecto e pretérito perfecto de indicativo. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CD ▪ CCL
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ LAB3.6.3. Identifica formas non persoais do verbo, como o infinitivo de presente activo e o participio de perfecto. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CCL
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ LAB3.6.4. Traduce correctamente ao galego e ao castelán diferentes formas verbais latinas. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CCL
Bloque 4. Sintaxe				
<ul style="list-style-type: none"> ▪ f 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B4.1. Elementos da oración. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B4.1. Coñecer e analizar as funcións das palabras na oración. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ LAB4.1.1. Analiza morfolóxica e sintacticamente frases e textos adaptados, identificando correctamente as categorías gramaticais presentes nas palabras con flexión e explicando as funcións na oración. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CMCCT
<ul style="list-style-type: none"> ▪ h 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B4.2. Casos latinos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B4.2. Coñecer os nomes dos casos latinos e identificar as súas principais funcións na oración, e saber traducir os casos á lingua materna adecuadamente. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ LAB4.2.1. Enumera correctamente os nomes dos casos que existen na flexión nominal e pronominal latina, e explica as principais funcións que realizan dentro da oración. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CCL
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ LAB4.2.2. Traduce correctamente á súa lingua os casos latinos presentes nos textos e redacta en lingua latina pequenas frases, onde practica o seu uso. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ e 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B4.3. Concordancia. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B4.3. Recoñecer as regras de concordancia na lingua latina e a súa correspondencia no galego e no castelán. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ LAB4.3.1. Recoñece nos textos as regras e a concordancia latina, e redacta en lingua latina pequenas frases, onde practica o seu uso. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B4.4. Oración simple: oracións atributivas e predicativas. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B4.4. Recoñecer e clasificar os tipos de oración simple. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ LAB4.4.1. Compara e clasifica tipos de oracións simples, e identifica as súas características. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CMCCT ▪ CCA ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ e 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B4.5. Oración composta: oracións coordinadas. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B4.5. Distinguir as oracións simples das compostas. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ LAB4.5.1. Compara e clasifica tipos de oracións compostas, e diferéncias das oracións simples. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ h 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B4.6. Construcións de infinitivo e de participio máis transparentes. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B4.6. Identificar, distinguir e traducir correctamente as construcións de infinitivo e participio máis transparentes. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ LAB4.6.1. Recoñece, dentro de frases e textos sinxelos, as construcións de infinitivo e participio máis transparentes, e analízalas e tradúceas correctamente. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CCL
Bloque 5. Roma: historia, cultura e civilización				

Latín. 4º de ESO				
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ a ▪ f ▪ e ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B5.1. Períodos da historia de Roma. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B5.1. Coñecer os feitos históricos das etapas da historia de Roma, encadralos no seu período correspondente e realizar eixes cronolóxicos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ LAB5.1.1. Distingue as etapas da historia de Roma e explica os seus trazos esenciais e as circunstancias que interveñen no paso de unhas a outras. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CSIEE ▪ CD
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ LAB5.1.2. Sabe enmarcar determinados feitos históricos no período histórico correspondente. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CCEC ▪ CSC
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ LAB5.1.3. Pode elaborar eixes cronolóxicos nos que se representan fitos históricos salientables, consultando diferentes fontes de información. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CD ▪ CAA ▪ CMCCT
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ LAB5.1.4. Describe algúns dos principais fitos históricos da civilización latina, e explica a grandes liñas as circunstancias en que teñen lugar e as súas principais consecuencias. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CCEC ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ a ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B5.2. Organización política e social de Roma. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B5.2. Coñecer os trazos fundamentais da organización política e social de Roma. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ LAB5.2.1. Describe os trazos esenciais que caracterizan as sucesivas formas de organización do sistema político romano. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSIEE ▪ CSC ▪ CCL
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ LAB5.2.2. Describe a organización da sociedade romana e explica as características das clases sociais e os papeis asignados a cada unha delas, en comparación cos actuais. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSIEE ▪ CSC ▪ CCEC ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ c ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B5.3. A familia romana. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B5.3. Coñecer a composición da familia e os papeis asignados aos seus membros. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ LAB5.3.1. Identifica e explica os papeis que desempeña dentro da familia cada un dos seus membros, e analiza a través deles os estereotipos culturais da época en comparación cos actuais. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CCEC ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ l ▪ n 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B5.4. Mitoloxía e relixión. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B5.4. Coñecer os principais deuses, semideuses e heroes da mitoloxía grecolatina. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ LAB5.4.1. Identifica os principais deuses, semideuses e heroes da mitoloxía grecolatina, sinala os trazos que os caracterizan e establece relacións entre os deuses máis importantes. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CCEC ▪ CCL ▪ CD
<ul style="list-style-type: none"> ▪ n ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B5.4. Mitoloxía e relixión. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B5.5. Coñecer os deuses, mitos e heroes latinos, e establecer semellanzas e diferenzas entre os mitos e os heroes antigos e os actuais. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ LAB5.5.1. Recoñece e ilustra con exemplos o mantemento do mítico e da figura do heroe na nosa cultura, e sinala as semellanzas e as principais diferenzas que se observan entre ambos os tratamentos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CCEC ▪ CD
<ul style="list-style-type: none"> ▪ m 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B5.5. Vida cotiá: vivenda, alimentación e indumentaria. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B5.6. Recoñecer os tipos de vivenda empregados en Roma, as características principais da alimentación romana, os elementos da indumentaria e as normas de hixiene persoal, peiteados e cosméticos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ LAB5.6.1. Distingue e describe o modo de vida en Roma no ámbito privado, analizando os tipos de vivenda, alimentación, vestimenta e coidado persoal e contrástaos cos da actualidade. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CD ▪ CCEC ▪ CSC ▪ CCL ▪ CSIEE ▪ CCL ▪ CAA

Latín. 4º de ESO				
Objetivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ d ▪ e ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B5.6. Espectáculos públicos: teatro, circo e anfiteatro. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B5.7. Coñecer os espectáculos públicos realizados no teatro, no circo e no anfiteatro, e a súa relación co mundo actual. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ LAB5.7.1. Describe as características dos tipos de espectáculos públicos celebrados no teatro, no circo e no anfiteatro, valora o seu mantemento no mundo actual e sitúa nun mapa os teatros, os circos e os anfiteatros conservados máis importantes. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CSIEE ▪ CCL ▪ CMCCT ▪ CCEC
Bloque 6. Textos				
<ul style="list-style-type: none"> ▪ h 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B6.1. Análise morfolóxica e sintáctica. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B6.1. Aplicar coñecementos básicos de morfoloxía e sintaxe para iniciarse na interpretación, na tradución e na retroversión de frases de dificultade progresiva e textos adaptados. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ LAB6.1.1. Utiliza adecuadamente a análise morfolóxica e sintáctica de frases de dificultade graduada e textos adaptados, para efectuar correctamente a súa tradución ou retroversión. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CCL ▪ CAA
<ul style="list-style-type: none"> ▪ d ▪ o 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B6.2. Comparación das estruturas latinas coas das linguas propias. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B6.2. Comparar as estruturas latinas coas das linguas propias. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ LAB6.2.1. Utiliza mecanismos de inferencia para comprender textos de forma global, relacionando estruturas latinas con outras equivalentes nas linguas que coñece. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CCL ▪ CAA
<ul style="list-style-type: none"> ▪ h 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B6.3. Iniciación ás técnicas de tradución. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B6.3. Utilizar correctamente os manuais de gramática e o dicionario, recoñecendo e analizando toda a información que proporcionan. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ LAB6.3.1. Utiliza correctamente os manuais e o dicionario, analizando a información que proporcionan, para traducir pequenos textos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CCL ▪ CAA
<ul style="list-style-type: none"> ▪ l ▪ f 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B6.4. Lectura comprensiva de textos latinos orixinais, adaptados ou traducidos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B6.4. Realizar a través dunha lectura comprensiva a análise e o comentario do contido e a estrutura de textos latinos traducidos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ LAB6.4.1. Realiza comentarios sobre determinados aspectos culturais presentes nos textos seleccionados, aplicando para iso os coñecementos adquiridos previamente nesta ou noutras materias. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CCEC ▪ CCL
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ LAB6.4.2. Elabora mapas conceptuais e estruturais dos textos propostos, localizando o tema principal e distinguindo as súas partes. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CMCCT ▪ CD ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B6.5. Producción de pequenos textos propios en lingua latina. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B6.5. Redactar en lingua latina pequenos textos de produción propia. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ LAB6.5.1. Redacta frases sinxelas ou pequenos textos en latín sobre un tema proposto. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ g 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B6.5. Producción de pequenos textos propios en lingua latina. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B6.6. Realizar pequenos coloquios en latín con frases sinxelas e de dificultade progresiva. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ LAB6.6.1. Mantén un sinxelo diálogo en latín sobre a base dun tema previamente acordado. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CCL
Bloque 7. Léxico				
<ul style="list-style-type: none"> ▪ h ▪ ñ ▪ o 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B7.1. Vocabulario básico latino: léxico transparente; palabras de maior frecuencia. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B7.1. Coñecer, identificar e traducir o léxico latino transparente e as palabras de maior frecuencia. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ LAB7.1.1. Deduce o significado de termos latinos non estudados, partindo do contexto ou de palabras da lingua propia. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CCL
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ LAB7.1.2. Identifica e explica as palabras transparentes e de maior frecuencia. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CD ▪ CAA
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ ñ ▪ o 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B7.2. Composición e derivación culta: lexemas, prefixos e sufixos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B7.2. Distinguir e coñecer o significado dos principais prefixos e sufixos que interveñen na composición e na derivación culta. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ LAB7.2.1. Identifica e explica os principais prefixos e sufixos, analizando o seu mantemento na propia lingua. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CMCCT ▪ CCL

Latín. 4º de ESO				
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ l ▪ ñ ▪ o 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B7.2. Composición e derivación culta: lexemas, prefixos e sufixos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B7.3. Recoñecer os elementos léxicos latinos que permanecen nas linguas do alumnado. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ LAB7.3.1. Identifica a etimoloxía de palabras de léxico común da lingua propia e explica a partir desta o seu significado. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ e ▪ b 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B7.3. Locucións latinas de uso actual. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B7.4. Coñecer o significado das principais locucións latinas de uso actual e saber empregalas nun contexto axeitado. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ LAB7.4.1. Coñece o significado das principais locucións latinas de uso actual e sabe empregalas no seu contexto axeitado, cando se expresa na súa propia lingua. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CD ▪ CSC ▪ CCEC ▪ CCL

c) Grao mínimo de consecución para superar a materia:

Os obxectivos mínimos esixibles serán os seguintes:

- Coñecer o abecedario e a pronuncia do latín.
- Morfoloxía:
 - a) Coñecer a declinación regular de substantivos, adxectivos e dos numerais.
 - b) Conxugar os verbos regulares en voz activa, polo menos en modo indicativo, e coñecer o seu infinitivo.
 - c) Conxugar o verbo irregular *sum* nos tempos e formas que se traten ao longo do curso.
- Sintaxe:
 - a) Identificar as concordancias suxeito/verbo e adxectivo/substantivo.
 - b) Recoñecer as funcións básicas dos casos.
 - c) Identificar as oracións simples.
 - d) Identificar as oracións compostas por coordinación e recoñecer os principais nexos coordinantes.
- Léxico:
 - a) Dominar un léxico básico.
 - b) Coñecer as principais leis de evolución fonética e saber aplicalas.
 - c) Distinguir cultismos, palabras patrimoniais e dobretes e saber explicar a súa formación.
 - d) Identificar os compoñentes grecolatinos nas linguas romances (lexemas, sufixos e prefixos grecolatinos).
 - e) Recoñecer e empregar as expresións e locucións latinas incorporadas ao castelán e ao galego.
- Ler, interpretar e traducir textos en latín de dificultade progresiva.
- Cultura e historia:
 - a) Coñecer o mapa lingüístico das linguas europeas e a súa interrelación, así como a evolución histórica do latín.
 - b) Recoñecer o marco xeográfico e histórico de Roma.
 - c) Coñecer os principais aspectos da romanización de Hispania.
- Coñecer a organización social, política e militar de Roma, así como os aspectos máis destacados da relixión e da vida cotiá.

d) Procedementos e instrumentos de avaliación:

Entendemos a avaliación como un proceso integral, no que se contemplan diversas dimensións ou vertentes: análise do proceso de aprendizaxe dos alumnos e das alumnas, análise do proceso de ensino e da práctica docente, e análise da propia programación.

Para obter a cualificación dos/as alumnos/as seguiremos, fundamentalmente, os seguintes **procedementos de avaliación**:

- A observación directa e continua do traballo do alumnado na aula.
- A revisión regular dos cadernos de clase.
- A observación do interese e esforzo que o alumno amosa na súa relación coa materia.
- A valoración do grao de cumprimento das normas de convivencia (actitude de respecto verbal e físico cara aos compañeiros e cara ao/á docente, comportamento correcto no desenvolvemento da clase, espírito de colaboración en posibles casos conflictivos...).
- A anotación do grao de aplicación das instrucións dadas polo/a profesor/a á hora realizar os distintos traballos ou actividades que se vaian propoñendo.
- A realización de probas orais e escritas.
- A supervisión de traballos individuais ou en grupo.
- A valoración do uso oral do galego normativo no intercambio comunicativo que se produce durante a clase (alumno/a-profesor/a, alumnos/as-alumnos/as).
- A observación do interese e do esforzo amosados en corrixir hábitos lingüísticos inadecuados.
- A análise do grao de participación nas diversas actividades da clase.

Manexaremos como **instrumentos de avaliación** os que seguen, de acordo cos procedementos establecidos:

- a) As anotacións nas fichas de rexistro individual do caderno do profesor a partir da observación sobre atención, participación, actitude e traballo diario na aula.
- b) Os exercicios complementarios para entregar, ademais da observación dos que se corrixan oralmente ou no encerado.
- d) Os traballos escritos de investigación e a súa exposición oral.
- e) Dúas probas escritas de contidos e tradución por avaliación.
- i) Actividades TIC: actividades e tests interactivos e ligazóns de Internet.
- l) Caderno do/a alumno/a.

5. CONCRECIÓNS METODOLÓXICAS QUE REQUIRE A MATERIA:

O proceso de ensino-aprendizaxe entendemos que debe cumprir os seguintes requisitos:

- Partir do nivel de desenvolvemento do alumnado e das súas aprendizaxes previas.
- Asegurar a construción de aprendizaxes significativas a través da mobilización dos seus coñecementos previos e da memorización comprensiva.
- Posibilitar que os alumnos e as alumnas realicen aprendizaxes significativas por eles mesmos.
- Favorecer situacións nas que os alumnos e alumnas deben actualizar os seus coñecementos.

- Proporcionar situacións de aprendizaxe que teñen sentido para os alumnos e alumnas co fin de que resulten motivadoras.

En coherencia co exposto, os principios que orientan a nosa práctica educativa son os seguintes:

a) Metodoloxía activa: Supón atender aspectos intimamente relacionados, referidos ó clima de participación e integración do alumnado no proceso de aprendizaxe:

- Integración activa dos alumnos e das alumnas na dinámica xeral da aula e na adquisición e configuración das aprendizaxes.
- Participación no deseño e desenvolvemento do proceso de ensino/aprendizaxe.

b) Motivación: Consideramos fundamental partir dos intereses, das demandas, das necesidades e das expectativas dos alumnos e das alumnas. Tamén será importante arbitrar dinámicas que fomenten o traballo en grupo.

c) Atención á diversidade do alumnado: A nosa intervención educativa cos alumnos e coas alumnas asume como un dos seus principios básicos ter en conta os seus diferentes ritmos de aprendizaxe, así como os seus distintos intereses e motivacións.

d) Avaliación do proceso educativo: A avaliación concíbese dunha forma holística, é dicir, analiza tódolos aspectos do proceso educativo e permite a retroalimentación, o fornecemento de informacións precisas que permiten reestructurar a actividade no seu conxunto.

En conclusión, na materia de Latín de 4º ESO a profesora empregará unha metodoloxía que permita ao alumnado participar activamente no desenvolvemento das clases para que a materia lle resulte motivadora e esperte o seu interese.

Os contidos lingüísticos e culturais estarán relacionados entre si. Deste xeito, a través do estudo dos textos latinos o alumnado poderá achegarse ao seu contexto histórico e socio-cultural.

As explicacións fonéticas basearanse nas normas mínimas necesarias para a comprensión dos diversos fenómenos evolutivos desde o latín ao galego ou castelán.

A aprendizaxe do léxico levarase a cabo mediante a realización de actividades variadas (aplicación das normas fonéticas, exercicios de derivación e composición, explicación de etimoloxías, contextualización de locucións latinas, cambios semánticos comparación co galego e co castelán...) que permitirán ao alumno enriquecer progresivamente o seu vocabulario.

No estudo da morfoloxía, o profesor centrarase nas estruturas regulares, presentadas coa maior claridade e exactitude. Procurarase traballar a flexión nominal e verbal dende o primeiro momento.

Na sintaxe, repasaranse sempre que sexan necesarias as estruturas castelás e galegas, partindo da estrutura latina, e facendo énfase en todo o que ofrezca un uso diferente e cunha equivalencia que non sexa facilmente deducible. As explicacións serán contrastivas, insistindo nas diferenzas co castelán e o galego e resaltando os paralelismos e conexións.

Faranse traducións de textos latinos seleccionados sobre os que versarán as explicacións gramaticais pertinentes.

O estudo dos contidos culturais estará sustentado no emprego de medios audiovisuais e na realización de pequenos traballos de investigación.

En todo caso terase en conta o seguinte:

- A adecuación dos ritmos de aprendizaxe ás capacidades do alumnado.
- A revisión do traballo diario do alumno.
- Relacionaranse os novos contidos cos coñecementos previos.

A avaliación de cada alumno tomará en consideración as súas características individuais e valorará os progresos a partir do nivel inicial e de acordo coas súas posibilidades, circunstancias e esforzo persoal.

Necesitamos adestrar de maneira sistemática os procedementos que conforman a andamiaxe da materia. Se ben a finalidade da área é adquirir coñecementos esenciais que se inclúen no currículo básico, o alumnado deberá desenvolver actitudes conducentes á reflexión e análise sobre as achegas do latín á nosa civilización. Para isto necesitamos un certo grao de adestramento individual e traballo reflexivo de procedementos básicos da materia: selección e interpretación de textos, estudo de aspectos e contidos lingüísticos, a argumentación en público e a comunicación audiovisual.

Nalgúns aspectos da área, o traballo en grupo colaborativo achegará o adestramento de habilidades sociais básicas e un enriquecemento persoal desde a diversidade, e constituirá unha ferramenta perfecta para discutir e afondar nos contidos da área.

Por outro lado, cada alumno o alumna parte dunhas potencialidades que definen as súas intelixencias predominantes; enriquecer as tarefas con actividades que se desenvolvan desde a teoría das intelixencias múltiples facilita que todos os alumnos e alumnas poidan chegar a comprender os contidos que pretendemos adquirir para o desenvolvemento dos obxectivos de aprendizaxe.

Na materia de Latín é indispensable xerar posibilidades de aplicación dos contidos adquiridos. Para isto, as tarefas competenciais facilitan este aspecto, que se podería complementar con proxectos de aplicación dos contidos.

A metodoloxía terá en conta se a ensinanza é presencial, semipresencial ou non presencial. Os medios telemáticos daríanlle máis autonomía aos alumnos.

En 4º da ESO emprégase a **Aula Virtual do centro** para poñer tarefas. Os alumnos fan na plataforma as actividades e o profesor corríxeas alí e devólveas corrixidas individualmente a a cada alumno. Os alumnos poden enviar tamén as tarefas ao **correo electrónico** da profesora, que tamén as corrixe individualmente e as devolve corrixidas.

Os exercicios das tarefas son de diferente tipo: de completar, de localización de certos elementos, de diferenciación, de redacción, de creación ... Para as actividades de ampliación enviaráselles a explicación dos novos contidos con exemplos feitos pola profesora. Logo os alumnos deben facer actividades similares ás que fixo a profesora e entregalas. Todos os alumnos acceden á Aula Virtual no seu ordenador. A través da Aula Virtual a profesora ten acceso a un servizo de mensaxería co alumno e viceversa.

Se volvésemos a un confinamento ou tivéssemos unha corentena a profesora chamaría ás familias dos rapaces que non entreguen nada para asegurarse de que todos os alumnos teñan ordenador para poder realizar as tarefas, e tamén de que teñen acceso a internet.

6. MATERIAIS E RECURSOS DIDÁCTICOS:

Os recursos e materiais didácticos son instrumentos imprescindibles para unha axeitada práctica de ensino-aprendizaxe. Procurarase que sexan o máis axeitados e variados posible, dependendo en gran medida das dispoñibilidades materiais e orzamento real do centro:

- Libro de Edebé da plataforma E-Dixgal.
- Caderno persoal.
- Mapas murais xeográficos e históricos.
- Lecturas complementarias de libros de literatura, mitoloxía, xeografía ou historia que fagan referencia ó tema a tratar.
- Filmografía axeitada a cada unidade.
- DVD didácticos pertencentes ao fondo da biblioteca do centro, así como outros que poida adquirir o propio departamento didáctico no presente curso.
- Biblioteca do centro.
- Consulta de páxinas web específicas de cada tema.

- Unidades didácticas confeccionadas polo profesorado para completar determinados aspectos e especialmente os relacionados coa romanización en Galicia.
- Curso da Aula Virtual do centro, sobre todo se pasamos a unha ensinanza semipresencial ou non presencial. Botaríase tamén man doutros medios como o correo electrónico, a aplicación Cisco Webex ou o Whatsapp. Este curso terá moito máis peso a ensinanza telemática.

7. CRITERIOS SOBRE A AVALIACIÓN, CUALIFICACIÓN E PROMOCIÓN DO ALUMNADO:

CRITERIOS SOBRE A AVALIACIÓN

- Identificar en textos traducidos de autores clásicos e modernos, despois de resumilos, aspectos históricos ou culturais. Este criterio pretende verificar a capacidade de comprender o contido dun texto, identificar acontecementos, personaxes e aspectos da civilización romana, e relacionar os datos do texto con referentes actuais.
- Distinguir nas diversas manifestacións literarias e artísticas de todos os tempos a mitoloxía clásica como fonte de inspiración e recoñecer no patrimonio arqueolóxico as pegadas da romanización. Este criterio trata de comprobar se se identifican os principais elementos da mitoloxía clásica e o patrimonio arqueolóxico romano en diversos contextos expresivos, textos literarios e iconografía de calquera tipo, se se comprende o seu significado específico e se se advirte o seu valor como fonte de inspiración.
- Aplicar as regras básicas de evolución fonética a étimos latinos que dean orixe a termos romances do vocabulario habitual e establecer a relación semántica entre un termo patrimonial e un cultismo. Con este criterio preténdese avaliar a capacidade para utilizar os mecanismos de evolución fonética e analizar as diferenzas de significado entre palabras dunha mesma orixe.
- Identificar compoñentes de orixe grecolatina en palabras da linguaxe cotiá e no vocabulario específico das ciencias e da técnica, e explicar o seu sentido etimolóxico. Este criterio trata de comprobar a capacidade de recoñecer os formantes gregos e latinos en diferentes contextos lingüísticos e producir definicións etimolóxicas de termos cotiáns, científicos e técnicos.
- Recoñecer latinismos e locucións usuais de orixe latina incorporadas ás linguas coñecidas polo alumnado e explicar o seu significado en expresións orais e escritas. Este criterio pretende verificar se o alumnado identifica e comprende as expresións latinas integradas nas linguas modernas e se é capaz de utilizalas de xeito coherente.
- Recoñecer os elementos morfolóxicos e as estruturas sintácticas elementais da lingua latina e comparalos cos da propia lingua. Con este criterio trátase de constatar a comprensión do funcionamento básico da lingua latina e a capacidade de establecer analogías e diferenzas con elementos e estruturas da súa propia lingua.
- Traducir textos breves e sinxelos e producir, mediante retroversión, oracións simples utilizando as estruturas propias da lingua latina. Este criterio intenta comprobar se as alumnas e os alumnos asimilaron as estruturas morfolóxicas e sintácticas elementais da lingua latina e se son capaces de recoñecelas para realizaren traducións directas ou inversas de textos elaborados de escasa dificultade.
- Manexar recursos que lle permitan ao alumnado elaborar, guiado polo profesorado, un traballo temático sinxelo sobre calquera aspecto da produción artística e técnica, a historia, as institucións, ou a vida cotiá en Roma. Este criterio quere comprobar se o alumnado é quen de buscar información en fontes e formatos diversos, selecciónala, organizala e, despois da elaboración dun texto, expresala con orde, coherencia e cohesión.

CRITERIOS SOBRE A CUALIFICACIÓN

A cualificación estimarase en base á puntuación das distintas probas establecidas: exames, traballos para entregar, actividades orais...

As porcentaxes á hora de calcular a nota en cada unha das avaliacións son as seguintes:

- 60% para os exames (probas escritas de contidos e tradución). Esta porcentaxe dividirase entre o número de probas que se realicen, habitualmente dúas, a non ser que por motivos xustificadas varíe o seu número.
- 40% para o traballo na aula e na casa, a participación e a actitude. Irán incluídos neste apartado os traballos de investigación propostos ao alumnado de xeito puntual sobre algún tema relacionado cos contidos da materia.

Ademais, descontarase 0,10 puntos por faltas de ortografía nos distintos tipos de probas, ata un máximo de 2 puntos.

CRITERIOS SOBRE A PROMOCIÓN DO ALUMNADO

No momento de avaliar aos alumnos de cara á súa promoción, ademais das cualificacións que obteñan, terá bastante importancia o interese que estes amosen á hora de aprender. Terase en conta o esforzo e calidade do traballo diario do alumno na aula, a realización dos traballos encomendados para casa, a actitude positiva cara aos compañeiros/as e o profesor, etc. Non se trata só de assimilar conceptos e expoñelos nas probas escritas, senón que se ten que observar un proceso continuo de traballo e interese na materia.

AVALIACIÓNS ORDINARIA E EXTRAORDINARIA

A finais de maio ou principios do mes de xuño realizarase unha proba de carácter global para aqueles/as alumnos/as cuxa puntuación media ao longo de todo o curso sexa inferior a cinco, de xeito que poida recuperar a materia. Terase en conta para a cualificación final o traballo realizado ao longo do curso, de xeito que non sexa a nota dese exame definitiva para a cualificación.

No caso de non aprobar a materia nos meses de maio ou de xuño, o alumnado terá a oportunidade de realizar un exame escrito de toda a materia do curso a finais de xuño, co fin de demostrar a superación dos contidos básicos. Neste caso a nota do exame constituirá o 100 % da cualificación.

8. INDICADORES DE LOGRO PARA AVALIAR O PROCESO DO ENSINO E A PRÁCTICA DOCENTE:

Para avaliar o **proceso de ensino** haberá que observar e analizar:

- a) As estatísticas de cualificación do alumnado, que se basearán nos seguintes **indicadores de logro**, os cales teñen a súa base nos contidos mínimos:
 - Coñece o abecedario e a pronuncia do latín.
 - Coñece a declinación regular de substantivos, adxectivos e dos numerais.
 - Conxuga os verbos regulares en voz activa, polo menos en modo indicativo, e coñece o seu infinitivo.
 - Conxuga o verbo irregular *sum* nos tempos e formas que se traten ao longo do curso.
 - Identifica as concordancias suxeito/verbo e adxectivo/substantivo.

- Recoñece as funcións básicas dos casos.
- Identifica as oracións simples.
- Identifica as oracións compostas por coordinación e recoñecer os principais nexos coordinantes.
- Domina un léxico básico.
- Coñece as principais leis de evolución fonética e sabe aplicarlas.
- Distingue cultismos, palabras patrimoniais e dobretes e sabe explicar a súa formación.
- Identifica os compoñentes grecolatinos nas linguas romances (lexemas, sufixos e prefixos grecolatinos).
- Recoñece e emprega as expresións e locucións latinas incorporadas ao castelán e ao galego.
- Le, interpreta e traduce textos en latín de dificultade progresiva.
- Coñece o mapa lingüístico das linguas europeas e a súa interrelación, así como a evolución histórica do latín.
- Recoñece o marco xeográfico e histórico de Roma.
- Coñece os principais aspectos da romanización de Hispania.
- Coñece a organización social, política e militar de Roma, así como os aspectos máis destacados da relixión e da vida cotiá.

b) Os indicadores de interese do alumnado (realiza as tarefas, pregunta as dúbidas na clase, entrega traballos voluntarios...) e os de **progresión** (resultado das probas obxectivas, realización de traballos de ampliación e reforzo, grao de fluidez e lectura...).

Para avaliar a **práctica docente** basearémonos nos seguintes indicadores de logro:

ADECUACIÓN Á PLANIFICACIÓN		RESULTADOS ACADÉMICOS	PROPOSTAS DE MELLORA
Preparación da clase e os materiais didácticos.	Hai coherencia entre o programado e o desenvolvemento das clases.		
	Existe unha distribución temporal equilibrada.		
	O desenvolvemento da clase adecúase ás características do grupo.		
Utilización dunha metodoloxía adecuada.	Tivéronse en conta aprendizaxes significativas.		
	Considérase a interdisciplinariedade (en actividades, tratamento dos contidos etc.).		
	A metodoloxía fomenta a motivación e o desenvolvemento das capacidades do alumno/a.		
Regulación da práctica docente.	Grao de seguimento dos alumnos.		
	Validez dos recursos utilizados na clase para as aprendizaxes.		
	Os criterios de promoción están consensuados entre os profesores.		
Avaliación das aprendizaxes e información que se lles dá sobre elas aos alumnos e ás familias.	Os estándares están vinculados a competencias, criterios de avaliación e contidos.		
	Os instrumentos de avaliación permiten rexistrar numerosas variables da aprendizaxe.		
	Os criterios de cualificación están axustados á tipoloxía de actividades planificadas.		

Os criterios de avaliación e os criterios de cualificación déronselles a coñecer:

- aos alumnos

- ás familias

Utilización de medidas para a atención á diversidade.

Adóptanse medidas con antelación para coñecer as dificultades de aprendizaxe.

Ofreceuse resposta ás diferentes capacidades e ritmos de aprendizaxe.

As medidas e recursos ofrecidos foron suficientes.

Aplica medidas extraordinarias recomendadas polo equipo docente atendendo aos informes psicopedagóxicos.

9. DESEÑO DA AVALIACIÓN INICIAL E MEDIDAS INDIVIDUAIS OU COLECTIVAS QUE SE POIDAN ADOPTAR COMO CONSECUCENCIA DOS SEUS RESULTADOS:

A avaliación inicial proporciona datos verbo do punto de partida de cada alumno ou alumna, proporcionando unha primeira fonte de información sobre os coñecementos previos e características persoais, que permiten unha atención ás diferencias e unha metodoloxía axeitada.

Nas primeiras semanas do curso procederase a realizar probas orais ou escritas para verificar o nivel co que o alumnado chega a cada curso. Teranse tamén en conta informes individualizados de cursos anteriores, coñecementos previos, intervencións na aula, para ter así una visión xeral do discente.

Debemos ter en conta que no caso da materia de Latín, este é o primeiro curso no que o alumnado se enfrenta a ela e, polo tanto, non existe un coñecemento previo, polo menos, da lingua latina. Na avaliación inicial sondearemos ao alumnado sobre o seu coñecemento da historia da Roma antiga, que viron na materia de Ciencias Sociais, e realizaremos actividades de recoñecemento de funcións sintácticas para ver en que grao poden asimiliar a flexión dos casos latinos. Tamén poñeremos a proba o seu coñecemento sobre expresións latinas utilizadas na lingua actualmente.

Unha vez obtida a información, poñerase en común co resto o profesorado na sesión de avaliación inicial. Posteriormente, e conxuntamente co Departamento de Orientación e titor do grupo, deseñaranse e planificaranse as actuación ou medidas a tomar.

10. MEDIDAS DE ATENCIÓN Á DIVERSIDADE:

Para adaptarnos ás peculiaridades de cada alumno en concreto elixíranse coidadosamente os recursos didácticos e cambiárase, se é necesario a metodoloxía didáctica.

Haberá en todo caso:

- Exercicios previos para comprender mellor o latín.
- Exercicios de repaso para asentar coñecementos naqueles alumnos/as que máis o necesiten.
- Exercicios de dificultade graduada.

Este curso ningún/nha alumno/a da materia de Latín presenta ACS, polo que non se establecerán medidas extraordinarias á hora de impartir os contidos.

11. CONCRECIÓN DOS ELEMENTOS TRANSVERSAIS QUE SE TRABALLARÁN NO CURSO:

Os temas transversais preséntanse como un conxunto de contidos que interactúan en todas as áreas do currículo escolar, e o seu desenvolvemento aféctalle á globalidade deste; non se trata pois dun conxunto de ensinanzas autónomas, senón máis ben duna serie de elementos da aprendizaxe sumamente globalizados. Partimos do convencemento de que os temas transversais deben impregnar a actividade docente e estar presentes na aula de forma permanente, xa que se refiren a problemas e preocupacións fundamentais da sociedade.

Aínda que os temas transversais están continuamente presentes, o seu tratamento maniféstase en especial de dous xeitos:

1. A través da selección de textos e do traballo con eles, posto que os textos ofrecen situacións que reflicten actitudes, valores, maneiras de pensar.
2. Mediante suxestións ó profesor para que guíe exposicións e debates orais e aproveite calquera outro elemento que permita reproducir na aula os temas, as vivencias e os valores do mundo exterior.

A Lei orgánica 8/2013, do 9 de decembro, para a mellora da calidade educativa (LOMCE), publicada en galego no suplemento do BOE do 10 de decembro de 2013, sinala que é necesario que o alumnado adquira desde idades temperás competencias transversais, como o pensamento crítico, a xestión da diversidade, a creatividade ou a capacidade de comunicar, e actitudes clave como a confianza individual, o entusiasmo, a constancia e a aceptación do cambio. A educación inicial é cada vez máis determinante xa que hoxe en día o proceso de aprendizaxe non remata no sistema educativo, senón que se proxecta ao longo de toda a vida da persoa. Así mesmo, esta lei orgánica considera esencial a preparación do alumnado para a cidadanía activa e mais a adquisición das competencias clave para a aprendizaxe permanente. No contexto do cambio metodolóxico que esta lei orgánica propugna abórdase esta necesidade de forma transversal ao incorporar a educación cívica e constitucional a todas as disciplinas durante a educación básica, de forma que a adquisición de competencias sociais e cívicas se inclúa na dinámica cotiá dos procesos de ensino e aprendizaxe e se potencia desa forma, a través dun enfoque conxunto, a súa posibilidade de transferencia e o seu carácter orientador.

Ademais, o artigo 6 do Real decreto 1105/2014, do 26 de decembro, polo que se establece o currículo básico da educación secundaria obrigatoria e do bacharelato, publicado en galego no suplemento do BOE do 3 de xaneiro de 2015, céntrase nos elementos transversais e indica que na educación secundaria obrigatoria, sen prexuízo do seu tratamento específico nalgunhas das materias de cada etapa, a comprensión lectora, a expresión oral e escrita, a comunicación audiovisual, as tecnoloxías da información e da comunicación, o emprendemento e a educación cívica e constitucional traballaranse en todas as materias.

O Decreto 86/2015, do 25 de xuño, polo que se establece o currículo da educación secundaria obrigatoria e do bacharelato na Comunidade Autónoma de Galicia, publicado no DOG do 29 de xuño de 2015, tamén se detén nos elementos transversais, concretamente no artigo 4.

Partindo destas disposicións legais podemos establecer dez elementos transversais:

1. A comprensión lectora e a expresión oral e escrita

A materia de Latín fomentará a comprensión lectora e a expresión oral e escrita a través dos textos de lectura que contén o libro de texto e outros que poidan ser levados á aula, ademais dos traballos realizados polo propio alumnado, que serán quen os redacte e expoña oralmente na clase. Como materia lingüística que é, este elemento transversal estará moi presente ao longo do curso en todo momento.

2. A comunicación audiovisual e as tecnoloxías da información e da comunicación (TIC)

As tecnoloxías da información e da comunicación (TIC) desenvolven un papel fundamental na sociedade actual, porque proporcionan un conxunto de coñecementos e de técnicas que permiten satisfacer as necesidades individuais e colectivas do alumnado, de aí que se rexeitará a inadecuada utilización das TIC e da comunicación audiovisual e se favorecerá o seu uso responsable. Empregaranse, ademais, para realizar traballos de investigación ou actividades en liña.

3. O emprendemento

Desenvolverase e afianzarase o espírito emprendedor, a adquisición de competencias para a creación e desenvolvemento dos diversos modelos de empresa, o fomento da igualdade de oportunidades e mais o respecto ao emprendedor e ao empresariado. Favorecerase o nacemento de emprendedoras e emprendedores sociais con diversas capacidades: creadora e innovadora, proactiva para xestionar proxectos, de asunción e xestión de riscos, de liderado e traballo individual e en equipo e mais de sentido crítico e da responsabilidade.

4. A educación cívica e o respecto ao Estado de dereito

Fomentaranse os principios democráticos de convivencia co fin de que o alumnado aprenda a se comprometer cunha cidadanía activa e democrática, desde unha perspectiva global, adquira unha conciencia cívica responsable, inspirada polos valores do Estado de dereito, así como polos dereitos humanos, e que fomente a corresponsabilidade na construción dunha sociedade xusta e equitativa. A historia de Roma ofreceranos múltiples exemplos para comparar coa situación social actual.

5. A igualdade efectiva entre mulleres e homes

Motivarase a igualdade efectiva e o respecto por igual entre mulleres e homes eliminando todo tipo de discriminacións na linguaxe utilizada nas aulas e no material proposto (escrito e gráfico), mellorarase a práctica da igualdade na aula e promoveranse cambios de actitudes no alumnado co fin de romper os estereotipos de discriminación.

6. A prevención e a resolución pacífica de conflitos en todos os ámbitos da vida así como de calquera forma de violencia: de xénero, contra persoas con discapacidade, racismo, xenofobia etc.

Promoverase a prevención da violencia de xénero ou contra persoas con discapacidade e os valores inherentes ao principio de igualdade de trato e non discriminación por calquera condición ou circunstancia persoal ou social, así como os valores educativos, sociais e culturais, que afonden no interese pola educación para a paz, a convivencia e mais a interculturalidade. Tamén se reflexionará sobre a diversidade cultural na aula, no centro e na sociedade desde o plurilingüismo ou desde un punto de vista intercultural. Traballarase a prevención e a resolución pacífica de conflitos en todos os ámbitos da vida persoal, familiar e social e mais de calquera tipo de violencia, así como dos valores que sustentan a liberdade, a xustiza, a igualdade, o pluralismo político, a paz, a democracia, o respecto aos dereitos humanos.

7. A saúde e a calidade de vida

Promoverase que forme parte do comportamento xuvenil a actividade física diaria, a dieta equilibrada e o estilo de vida saudable e ademais favorecerase o desenvolvemento do sentido da responsabilidade individual en relación coa saúde, entendida esta como benestar físico e mental, individual, social e ambiental.

8. A discriminación por razón da orientación sexual ou da identidade de xénero

Evitaranse os comportamentos e os contidos sexistas e os estereotipos que supoñan discriminación por razón da orientación sexual ou da identidade de xénero, favorecendo a visibilidade da realidade homosexual, bisexual, transexual, transxénero e intersexual. Abordaranse cuestións relacionadas coa identidade de xénero, coa prevención de embarazos non desexados e mais co desenvolvemento do sentido da responsabilidade individual.

9. A educación viaria

No ámbito da educación e a seguranza viaria promoveranse accións para a mellora da convivencia e a prevención dos accidentes de tráfico, co fin de que o alumnado coñeza os seus dereitos e deberes como usuario das vías, en calidade de peón, viaxeiro e condutor de bicicletas ou vehículos de motor, respecte as normas e sinais, e se favoreza a convivencia, a tolerancia, a prudencia, o autocontrol, o diálogo e a empatía con actuacións adecuadas tendentes a evitar os accidentes de tráfico e as súas secuelas.

10. A educación ambiental e o respecto polo medio natural

Implicarase o alumnado nas estratexias educativas para mellorar o coñecemento do desenvolvemento sustentable, do medio, da climatoloxía e do cambio climático. Ademais, fomentarse unha relación de respecto e de non destrución do medio natural.

12. ACTIVIDADES COMPLEMENTARIAS E EXTRAESCOLARES:

As actividades complementarias e extraescolares son un complemento moi necesario para asimilar certos coñecementos de maneira máis lúdica. As que propoñemos para completar e enriquecer o currículo da materia de Latín en 4º ESO son as seguintes:

- Visualización de calquera película que teña como temática ou ambientación a antiga civilización romana.
- Asistencia a algunha obra de teatro adaptada de clásicos latinos, sempre que xurda a oportunidade e o permitan o desprazamento e as datas.
- Visita ás murallas de Lugo, ao Museo Provincial de Lugo, ao castro de Viladonga, ao campamento romano de Sobrado dos Monxes, ou a calquera outra manifestación da pegada romana en Galicia, en colaboración co Departamento de Ciencias Sociais.
- As mesmas saídas que se fan na materia de Cultura Clásica de 3º de ESO.

13. MECANISMOS DE REVISIÓN, AVALIACIÓN E MODIFICACIÓN DAS PROGRAMACIÓNS DIDÁCTICAS EN RELACIÓN COS RESULTADOS ACADÉMICOS E PROCESOS DE MELLORA:

A avaliación do alumnado é importante para coñecer o nivel de coñecementos e destrezas adquiridas, agora toca facer unha avaliación da nosa programación e ao mesmo tempo unha autoavaliación do profesor.

Avaliar non só a aprendizaxe, senón tamén a ensinanza, implica unha actitude crítica de observación e indagación crítica sobre o que sucedeu na aula. E coas conclusións tiradas, teremos que modificar aqueles aspectos da práctica que non foron apropiados á hora de contribuír á adquisición da competencias básicas e á aprendizaxe lingüística e literaria dos alumnos e das alumnas.

Debemos avaliar e revisar detalladamente:

- O enfoque adecuado para a adquisición das Competencias Clave.
- O nivel de alcance dos obxectivos
- A oportunidade de selección, distribución e secuenciación dos contidos.
- A idoneidade dos métodos e dos materiais didácticos.
- A adecuación dos instrumentos de avaliación.

Debemos incluso autoavaliarnos e preguntarnos:

- Somos nós capaces de aplicar coñecementos?
- Respectamos nós ao noso alumnado?
- Sabemos manexarnos nós coas TIC?
- Temos nós hábito lector e sabemos gozar coa literatura?
- Sabemos nós aprender a aprender?

Destas preguntas concluímos que a nosa formación debe ser continua, a nosa inquietude por aprender cousas novas debe ser constante e sobre todo aprender a transmitir co maior entusiasmo posible.

Someteremos a nosa Programación a unha avaliación mediante os seguintes procedementos:

- Planificación da Programación
- Organización e aproveitamento dos recursos
- Reflexión sobre o carácter das relacións entre o alumnado e as docentes, destas co resto do profesorado, así como a convivencia en xeral.
- Coordinación entre os órganos e persoas responsables no centro, a planificación e desenvolvemento da práctica docente.
- Anotación de “erros” defectos ou omisións que ten a programación que serán corrixisos ou incluídos na vindeira.

14. CONSTANCIA DE INFORMACIÓN AO ALUMNADO E ÁS FAMILIAS:

No taboleiro de clase estarán expostos os contidos mínimos, os obxectivos, e os criterios de avaliación e de cualificación. Ao comezo de curso a profesora leralles, explicaralles e entregaralles esta información aos alumnos e alumnas. Ademais, manterao informados en todo momento para resolverlles calquera dúbida que se lles poida presentar.

Tanto o alumnado como as familias poderán coñecer tamén a programación didáctica do departamento a través da web do centro e terán a posibilidade de consultar calquera dúbida ao respecto da mesma tanto en persoa como por teléfono ou vía correo electrónico.